

Čovjek je složeno biće

Ono što je svima potpuno jasno iz kur'anskog teksta jeste čin-jenica da je čovjek složeno dvokomponentno biće. Jedan njegov dio stvoren je od materijalnih elemenata, a drugi dio jeste duhovni, koji se odnosi na skriveni svijet. Sve dok su se ova dva dijela nalazila u materijalnom svijetu, osjećala su potrebu međusobnog vezanja. Međutim, doći će dan kada će se morati zauvijek odvojiti jedan od drugog. Materijalna komponenta će istruhnuti i rasuti se po Ovom svijetu, za razliku od duhovne komponente čovjeka, koja će nastaviti svoje vraćanje Bogu i zauvijek nastaviti živjeti u nad-materijalnom svijetu. Upravo iz toga može se zaključiti da ljudska zbilja jeste upravo njegov duhovni segment, dok je materijalni segment čovjeka samo kratko vrijeme njemu u službi, radi obavljanja dunjalučkih poslova. Međutim, uz pomoć materijalnog elementa, duhovni se kreće putem svoga usavršavanja. Časni Kur'an kaže

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِّنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ثُمَّ خَلَقْنَا النَّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ

Mi smo, zaista, čovjeka od biti zemlje stvorili, zatim ga kao kap sjemena na sigurno mjesto stavili, pa onda kap sjemena ugruškom učinili, zatim od ugruška grudu mesa stvorili, pa od grude mesa kosti napravili, a onda kosti mesom zaodjenuli, i poslije ga, kao drugo stvorenje, oživljujemo – pa neka je uzvišen Allah, najljepši stvoritelj! Vi ćete, poslije toga, pomrijeti, za-tim ćete, na Onom svijetu, oživljeni biti.[1]

U navedenim ajetima jasno je ukazano na sljedeće činjenice: Čovjek je biće složeno iz dvaju elemenata: materije i duha; uka-zano je na postepenost usavršavanja; čovjeku je određen kratak bo-ravak u svijetu materije i vječni život na Ahiretu. Stvaranjem čovjeka, Allah dž. š. Sam Sebi čestita na najljepšem stvorenju. Od svih ajeta koji govore o složenosti čovjeka, naredni ajet, u odgo-voru poricateljima proživljenja i ponovnog života, najjasnije uka-zuje na

وَقَالُوا أَإِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ
ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ

Oni govore: "Zar ćemo, kad nestanemo pod zemljom, ponovo stvoreni biti?" Oni ne vjeruju da će pred Go-spodara svoga izići. Reci: "Melek smrti, koji vam je za to određen, duše će vam uzeti, a poslije ćete se Gospo-daru svome vratiti." [2]

Odgovor u ajetu odnosi se na pogrešnu predodžbu nevjernika koji su ljudsku zbilju vidjeli jedino u materiji, pa im je zbog toga veoma teško bilo uopće pomisliti da bi jednoga dana mogli biti po-novo proživljeni i da bi mogli živjeti drugim životom jer su u prilici da vide kako materija, kojoj su davali svu autentičnost i zbilju, svakodnevno ispred njihovih očiju rastače tijela njihovih pre-daka. Zbog toga se iščuđavaju: Kako je moguće da tijela, nakon što se pretvore u prašinu bezvrijednu, ponovo budu oživljena i nakon toga pozvana na polaganje računa?!

Prema tome, sa stanovišta Kur'ana, savršenstvo svake od dvije čovjekove komponente ovisi o njegovu svjetonazoru, kao što i oba spomenuta ljudska svojstva, tokom kratkog zajedničkog života, uzajamno ostavljaju traga jedan na drugi u svom usavršavanju ili propasti. Tijelo bez duše nikakve vrijednosti nema, kao što ni duša bez tijela nema ni najmanje moći za obavljanje aktivnosti (sličan je odnos motora i karaserije - nijedno od njih bez onog drugog ne može obavljat svoju funkciju).

Sami smo svjedoci da ako duša želi nešto vidjeti ili čuti, ona mora upotrijebiti fizičke oči i uši.

Ko izgubi jedno osjetilo, uskraćen je od jednog dijela znanja.

Navedene riječi Ibn-Sînâa upravo govore o potrebitosti duše za tijelom. Nakon nekog vremena njih zauvijek razdvaja smrt – treće -stvoreno biće Božije. Materijalni element nestaje u zemlji, a du-hovni se vraća Bogu. Kakvoća življenja duše, tj. njena sreća ili nes-reća, ovisi o čovjekovom svjetonazoru i njegovim djelima urađenim na Ovom svijetu. Ako mu je hod bio na temeljima Istine i u skladu sa zakonima Kreacije, sigurno će imati život uzvišeniji od onoga što naša misao može pojmiti. U suprotnom, ako se bude kretao protivno zakonima Kreacije, njegov kraj je u Džehennemu gdje će biti okovan lancima svojih počinjenih djela, od kojih se ni-kada neće moći odvojiti, budući da su ona formirala njegovu zbilju. Sa stanovišta razuma nemoguće je odvajanje čovjeka od biti i zbilje njegove. Zbog toga su filozofi rekli: Nemoguće je da neka po-java samu sebe negira.

U svakom slučaju, svaki čovjek na Onome svijetu sjest će za sofru koju je sam sebi pripremio.

Poznata Poslanikova predaja ima isto značenje: "Ovaj svijet ahiretska je njiva." Spoznaja je sjeme vizije (šuhuda). Što spoznaja bude veća i šu-hud će biti veći. Što god plamen baklje bude veći, bit će osvijetljena veća površina. Ovo je istina koja na najbolji način odlikava oblik povezanosti ahiretske sreće ili nesreće sa Ovim svijetom. Napomena: Treba obratiti pažnju na rečeno da samo duhovni aspekt čovjeka preseljava u svijet nematerijalnosti, što ne znači da je proživljenje i Sudnji dan potpuno duhovne prirode. To znači da čovjekova komponenta koja uvijek opstoji i prelazi u druge svje-tove jeste njegova duša – a koja u drugim svjetovima biva zaogr-nuta obličjima od supstance kompatibilne tim svjetovima. Pitanje kakvoće nastavka života nematerijalnog dijela čovjeka i njegovog berzahskog oblika i načina proživljenja za posljedni obračun vezano je za raspravu o ma'âdu.[3] Čovjek, u ovosvjetskoj kreaciji, posjeduje sebi svojstvene od-like. Uzvišni Bog je tačno određene karakteristike položio u čovjeka u skladu sa Svojom mudrošću. A dvije odlike koje :čovjeka ističu iznad ostalih bića su

.1 .spoznaja

.2 .i moć uspostavljanja relacija sa bićima u okruženju

Ako bi se ove dvije osobine tačno i precizno analizirale, mogli bi se shvatiti filozofija i cilj stvaranja čovjeka. Također, mogla bi se pojmiti čovjekova uzvišenost nad ostalim bićima, čak i nad Božijim melecima. Ako bi se spoznale ove dvije ljudske odlike, ne bismo bili primorani pisati knjigu Čovjek, nepoznato biće, kao što je to učinio Alexis Carel, dobitnik Nobelove nagrade, već bismo napisali Čovjek, potpuno poznato biće. U razumijevanju spomenutog krije se tajna činjenja sedžde meleka Ademu a. s. Zato u odgovoru na zamjerku meleka, povodom postavljanja čovjeka za namjesnika na Zemlji, Allah dž. š. navodi upravo jednu od ovih dviju .odlika – znanje

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا

[4]I pouči On Adema svim imenima.

.Nakon što su meleci čuli za ovu čovjekovu osobinu, smirili su se i priznali su svoju slabost

قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا

[Hvaljen neka si" – rekoše oni – "mi nemamo znanja."][5"

Domet ljudskog znanja

Uzvišeni Bog samim stvaranjem čovjeka obzario je kako je takvo stvaranje naučne prirode, što znači da on ima moć spoznaje i to spoznaje cijele Kreacije. Drugim riječima, čovjek je u mogućnosti spoznati sve ono čemu se može dati ime

Znanje u potencijalnom obliku

Međutim, znanje dato čovjeku potencijalne je, a ne aktivne prirode. To znači da je Uzvišeni Bog stvorio bit čovjekovu takvom da ima mogućnost stjecanja znanja i da se njen potencijalni oblik može promijeniti u aktivni. Aktivna čovjekova moć stiže se na dva načina:

1. putem datih mu instrumenata spoznaje,
2. putem slanja poslanika i knjiga.

Čovjek znanje o svim imenima stječe na osnovu dvaju navedenih načina. Svaki od njih bez drugoga je manjkav, tj. potrebni su jedan drugome, a istovremeno jedan drugog upotpunjuju. :Vezano za prvi slučaj, Allah dž. š. je rekao

وَاللّٰهُ أَخْرَجَكُمْ مِّنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

Allah vas iz trbuha majki vaših izvodi, vi ništa ne znate, i daje vam sluh i vid i razum da biste bili zahvalni.[6]

Instrumenti spoznaje koji su dati čovjeku, a navedeni su u ovom ajetu – oči i uši – odnose se na osjetilno znanje, a srce na apstraktno znanje. Naravno, ovim nisu ograničena sva sredstva koja su data čovjeku; on ih, zapravo, posjeduje mnogo više. Uz pomoć datih sredstava čovjek može spoznati i osjetilni – materijalni svijet i nematerijalni – apstraktni svijet

O drugoj ljudskoj osobenosti

Kada se u Kur'anu govori o slanju našeg Poslanika, Muhameda s. a. v. a. i kada mu je naređeno: Čitaj u ime Gospodra tvoga koji stvara, istovremeno se ukazalo i na položaj čovjeka ajetom: Koji čovjeka poučava onome što on ne zna. Može se zaključiti da sred-stva spoznaje, općenito uzevši i unutarnja i vanjska, nisu dovoljna za stjecanje znanja koje se postiže putem poslanstva. Znanje i moć spoznaje koji se stječu uz pomoć spomenutih sredstava nisu dovoljni da bi se mogle dosegnuti skrivene zbilje i nebeski svijet. Prema tome, Uzvišeni Bog, slanjem poslednjeg Poslanika, upot-punio je blagodat ljudima sa stanovišta znanja i spoznaje i .dao im je na raspolaganje oba sredstva usavršavanja

Moć uspostavljanja relacija sa bićima u okruženju

Uzvišeni Gospodar podario je ovom zemaljskom biću osobe-nost uspostavljanja odnosa sa svim postojećim bićima u kreaciji. Čovjek može svako biće iskoristiti radi zadovoljenja svojih potreba i ostvarenja savršenstava. Ovaj odnos za čovjeka moguć je kroz dva vida:

1. direktnom vezom,
2. posredništvom za uspostavljanja veze.

:Kur'an vezano za ovo kaže

خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا

On je za vas sve što postoji na Zemlji stvorio.[7]

S druge strane, Allah dž. š. stvorio je bića koje čovjek može pripitomiti. Kada u tim bićima ne bi postojala mogućnost pripitomljavanja, čovjek se ne bi mogao njima okoristiti u dovoljnoj mjeri. Primjerice, kada čovjek ožedni, da li može utažiti svoju žeđ otrovom ili naftom? Zato

:Kur'an i kaže

وَسَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا

I daje vam da se koristite svim što je na Nebesima i što je na Zemlji.[8]

I mnogi drugi ajeti govore o ovoj zbilji, tj. potčinjenosti drugih bića čovjeku, Božijim određenjem, .kako bi čovjek ostvario svoj cilj zbog kojeg je stvoren

Važna činjenica u životu

Jedno od važnih vjerskih učenja vezano je za ukazivanje na is-pravan i uspješan put te stizanje do cilja. Prvo je potrebno da se osiguraju učinkoviti faktori, a nakon toga otklone prepreke na tom putu. Dakle, temeljne stvari uspješnosti leže u gornjim dvjema čin-jenicama, o čemu govori i Kur'an. Prvi dio se odnosi na mogućnost uspostavljanja odnosa, a drugi na otklanjanje prepreka.

Iz dosada rečenog i sagledavanjem ajeta mogu se izvesti neka važna zapažanja:

1. Stvaranje čovjeka okarakterizirano je dvjema istaknutim osobenostima: znanjem i mogućnošću ostvarenja kontakta sa drugim bićima.

2. Znanje je potencijalne prirode.

To znači da je čovjek rođen bez ikakvog znanja, no Bog je bit čovjekovu podario moću učenja i spoznajom u zakonitom obliku. Osim toga, podario mu je sredstva kojima može potencijalno znanje dovesti u aktivno stanje.

3. Instrumenti ovog znanja su dvojaki:

a) Prvo, tu se pojavljuju izvanjske ili unutarnje moći uz pomoć kojih čovjek percipira i osjetilne stvari i apstrak-tne pojmove. Spoznaja se nekada stječe direktno, a nekada indirektno, pomoću posrednika.

b) Drugo, posredstvom poslanika, koji su povezani sa skrivenim svijetom i posjeduju znanja, čovjek stječe znanja koja inače ne bi mogao imati. Zanimljivo je ovdje da sve ono što poslanici govore razum potvrđuje. Ljudski fitret najbolji je svjedok istinitosti onoga o čemu poslanici, neka je mir na sve njih, govore. Drugim riječima, poslanici uka-zuju na put dosezanja skrivenih zbilja, tj. vode razum na tom putovanju upoznajući ga sa zbiljama uzvišenijim od Ovoga svijeta.

4. Karakteristike odnosa sa bićima.

Čovjek u skladu sa svojom biti uspostavlja kontakte sa drugim bićima direktno ili indirektno. Na ovaj način on stiže do svoga cilja i ostala bića podvrgava ostvarenju svojih koristi.

5. Potčinjavanje stvorenog čovjeku.

Jedna od drugih stvari o kojima se govori u ovim ajetima jeste potčinjenost bića čovjeku, da bi se on njima mogao koristiti za ost-varenje svog cilja.

6. Sljedeće što se može zaključiti iz ajeta jeste činjenica da je uputa čovjeka i ostvarenje cilja utemeljeno na dvjema važnim stvarima: osiguranju nužnih sredstava za ostvarenje cilja i otklan-janju prepreka na tom putu. Ova dva principa temeljna su načela za ostvarenje bilo kojeg cilja, bilo da je on materijalne ili duhovne pri-rode.

Spoznaja i mogućnost okorištavanja drugim bićima polučila je treću ljudsku osobenost – čovjeku datu od Allaha – a to je niz spoznaja i sistematizacija znanja koje može koristiti pri okorišta-vanju drugim bićima. Istim znanjem čovjek u najkraćem vremenu može najveću korist izvući iz drugih bića radi očuvanja svoje egzistencije.

Objašnjenje: Ispraznimo svoju misao od svega što nas okupira, i kao onaj koji nikada do sada nije vidio čovjeka uzmimo u obzir takvog čovjeka i proanalizirajmo ga da bismo odgovorili na pitanje šta je ovo biće. Nakon toga uvidjet ćemo da čovjek u svom životu koristi spoznaje i .znanja kao sredstva, a čiji broj je nesaglediv. Razum je zapanjen obimom i brojem ovih znanja

?Šta je izvor ovih znanja

Nema nikakve sumnje da čovjek posjeduje znanja na temelju kojih je uspostavljen cijeli njegov život. Ne postoji čovjek koji može posumnjati u ovu činjenicu. Drugim riječima, nema nikakve sumnje da je ljudski život potencijalno intelektualan i znanstven. Međutim, od davnina postoji razlika u mišljenjima o porijeklu ovog znanja i u pogledu njegovog izvora. Naučnici su iznijeli različita mišljenja po ovom pitanju, a preciznu analizu treba razmatrati u epistemologiji. Ova tema nije u vezi sa našom trenutnom raspravom, ali ono što je sigurno jeste da je to znanje rezultat dviju stvari:

1. unutarnjih i vanjskih osjetila,
2. moći razuma i promišljanja.

Čovjek uz pomoć svojih osjetila čuje zvukove, vidi predmete, udiše različite mirise, osjeća mehkoću i hrapavost površina, a uz pomoć unutarnjih osjetila formira slike u umu. Razumijeva parti-kularna značenja kao što su mržnja, ljubav, strah i sl. Porijeklo ovih znanja i percepcija nutarnje su prirode.

S druge strane, snagom razuma i razmišljanja čovjek analizira ovo znanje, uočava razlike između boja, mirisa, okusa, između ljubavi i mržnje i sl. Dakle, izvor svih znanja je u samoj biti ljud-skoj. Pored toga, okorištavanje bićima ili je početno, kao kada čovjek vidi konja i iskoristi ga za jahanje ili vuču, ili je napredno, kao kada se od željeza želi napraviti avion radi letenja i .prelaska velikih razdaljina

Vrste znanja

Ako se analiziraju ljudska znanja i percepcije, uvidjet će se da se ona dijele na različite oblike. S jednog aspekta znanje se može po-dijeliti na:

1. praktično,

2. i spekulativno.

Neka od naših znanja imaju samo ulogu ukazivanja na -izvanjske zbilje i nisu uzrok nikakve izvršne radnje. Naprimjer, kada pojмимо da je ispred nas Zemlja, a iznad nas Nebo, da je broj četiri djeljiv na dva jednaka dijela, da je voda tečna, da je zemlja čvrsta i nije tečna, da je jabuka voće koje se može jesti, da je otrov opasan i da može ubiti čovjeka...itd., mi znamo da se ove pre-dodžbe i sudovi stječu jedino putem moždanih reakcija. Znači, os-jetilo reagira kada se suoči sa nekom izvanjskom stvari naspram sebe. Ova vrsta percepcija u nama ne izaziva

odluku za neki čin niti radnju, a terminološki je označena kao spekulativno znanje.

Međutim, postoji i drugi oblik znanja koji nema ulogu govora i ukazivanja na pojavne zbilje. Zapravo, ono se posmatra sa aspekta okorištavanja tim znanjem, a koristimo ga kao sredstvo dosezanja savršenstva života i njegovih blagodati. Ako dobro pogledamo, zaključit ćemo da nijedno naše djelo nije izuzeto od ovakvih oblika saznanja i percepcija. Pošto poimamo da je neko djelo dobro, mi ga zato i činimo, ili ga ne činimo ako ga smatramo lošim po sebe. Ovakva vrsta znanja naziva se praktičnim znanjem - znači odvija se u okviru praktičnoga djelovanja. Ovo znanje posjeduje naročita obilježja zato što se razlikuje od spekulativnog znanja u sljedećem:

1. Ne govori o spoljnjim stvarima. Praktična saznanja niti go-vore niti ukazuju na pojavne stvari, nego su percepcije u okviru praktičnoga djelovanja. Naprimjer, prvo se pretpostavi pojam vlasti, nakon toga njegova zadovoljstva, a tek potom pristupa se aktivnom činu stjecanja vlasti. Na isti način odvija se proces i kod drugih životnih blagodati tako što prvo pretpostavimo korist ili lje-potu nečega, potom donosimo sud o tome, a tek onda odlučujemo se na djelo i stjecanje toga.

2. Znanje nije rezultat spoljnjih faktora. Druga odlika praktič-nog znanja jeste činjenica da ono nije produkt spoljnjih faktora. Drugim riječima, spoljnji faktori nisu ostavili traga na nama da bi u našem umu proizveli takvu vrstu znanja. Ovo znanje jesu spoznaje koje su rezultat poticaja unutarnjih osjetila. Ova osjetila također su posljedica naše praktične moći. Naprimjer, snaga probave ima svoje potrebe koje treba obaviti ili ima potrebe za uklanjanjem nekih viškova. Ova potreba da se stekne dobro i otkloni zlo u nama proizvodi različite oblike osjećaja kao što su ljubav, uzbuđenje, mržnja itd. Prema tome, znanja koja su praktične prirode u nama proizvode emocije koje su uzrok formiranja slika, kakve su ljubav i mržnja. Nakon što se formiraju slike, donosimo presudu da nešto volimo ili ne volimo i pristupamo praktičnom djelovanju.

Dakle, zbilje tih slika bivaju povodom za naše predočavanje pojmova poput ljubavi i mržnje, farzova i harama i sl. Ovako stva-ramo zbirku znanja koja posreduju između nas i djela u spoljnjem svijetu. Putem tog djela ostvaruje se naša namjera.

3. Nema nikakvu vrijednost osim praktičnog djela. S obzirom na dosad rečeno, postaje jasno da ovo znanje nema nikakvu du-hovnu vrijednost i da se tiče samo praktičnog djelovanja.

Stav časnog Kur'ana po tom pitanju

Uzvišeni Bog ovu vrstu znanja podario je čovjeku da bi nas time opremio za praktično djelovanje, a na taj način okorištavali bismo se drugim bićima i, u krajnjem, ostvarili bi ono što .Allah želi

الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى

Onaj koji je svemu onom što je stvorio dao ono što mu je potrebno za njegovo usavršavanje, [zatim ga nadah-nuo kako da dostigne savršenstvo. [9

الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى

Koji sve stvara i čini skladnim, koji je sve s mjerom odredio i uspostavio zakonitosti, a potom upućuje.[10]

Navedeni ajeti ukazuju na sveobuhvatni zakon i opću uputu svih bića prisutnih u cijeloj kreaciji. Znači da je Allah stvorio svako biće te mu dao potencijal i mogućnost usavršavanja i na kraju mu u bit usadio želju za savršenstvom i uputom ka njemu. Upravo zbog ovoga svako biće po svom fitretu u hodu je ka svom savršenstvu, bilo ono svjesno toga ili ne.

Posebna uputa

Allah dž. š. je pored općenite upute, koja se odnosi na sva bića, stvorio i jedan poseban oblik .upute, a to je znanje o dobru i zlu

وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا

Tako mi duše i Onoga koji je stvorio ispravnom, pa joj put dobra i put zla shvatljivim učinio.[11] Shodno spomenutom ajetu, čovjeku je, u njegovom fitretu ko-jeg mu je Allah podario, poznat i put dobra i put zla . Svaki čovjek zna šta treba uraditi i čega se pridržavati, a šta ne treba činiti i čega se treba kloniti. Ovakva vrsta znanja naziva se praktično znanje jer je u sprezi sa ljudskim djelima i izvan toga nema nikakvu vrijed-nost. Možda je i tajna pripisivanja dobra i zla ljudskoj duši upravo u činjenici da dobro i zlo ne postoje izvan duše u pojavnom svijetu. :Na drugom mjestu u Kur'anu Allah dž. š. ukazuje na ono šta čovjek ne treba raditi

وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِیَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

Život na Ovom svijetu nije ništa drugo do zabava i igra, a samo Onaj svijet je život, kad bi samo

oni znali![12]

Zabava (arap. la'ib) je djelo koje nema zbilje osim u mašti. Život Ovoga svijeta upravo je takav. Bolesne ambicije, gomilanje imetaka, prednjačenje ispred drugih, vlast, kao i drugi društveni položaji nisu ništa više nego iluzije, i ustvari izvan uma ne postoje. Ono što postoji u pojavnom svijetu jesu prirodne kretnje pomoću kojih se čovjek okorištava materijalnim svijetom. Dakle, svi -poduhvati jednog vladara u spoljnjem svijetu svode se na njegovu čovječnost, a vlast i njen uzvišen položaj postoji samo u njegovoj mašti. Lijepa odjeća koju čovjek oblači samo je odjeća, a činjenica da je odjeća nešto posjedovano ne postoji u spoljnjem svijetu. Isti je slučaj i sa .ostalim ovosvjetskim nazivima

Dunjaluk u očima Mevlane

Mevlana u svojoj priči o zaljubljivanju cara u robinju na veoma lijep način oslikava dunjaluk riječima:

Fantazija o duši je kao ništica – nepostojanje,

Pa pogledaj i na Ovaj svijet kako se okreće fantaziji[13]

Moć imaginacije kao da ne postoji u duši čovjeka jer nema os-vjedočenja njene manifestacije. Međutim, i pored toga moć imagi-nacije potčinjava sebi cijeli svijet, i pored njegove veličine i rasprostranjenosti,. Svi ljudi, osim malog broja, svoj život temelje na imaginaciji. Zbog toga mir i rat ovise o vrsti njihove

Al-Mu'minun, 12-16. [1]

[2] As-Sagda, 10 i 11.

[3] Vidjeti našu knjigu: Nedžul belaga i proživljenje.

[4] Al-Baqara, 31.

[5] Al-Baqara, 32.

[6] An-Nahl, 78.

[7] Al-Baqara, 28.

[8] Al-Džasiya, 12.

[9] Ta-Ha, 50.

[10] Al-A'la, 3-4.

[11] Aš-Šams, 7-8.

[12] Al-'Ankabut, 64.

